

СУ "СВ.СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЙ" С.КРУПНИК, ОБЩ.СИМИТЛИ, ОБЛ.БАГОЕВГРАД

УТВЪРЖДАВАМ,

ДИРЕКТОР.....

/Венцислав Кълбов/

ПЛАН

ЗА РАБОТА НА УЧИЛИЩНИЯ КООРДИНАЦИОНЕН СЪВЕТ ЗА СПРАВЯНЕ С ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В УЧИЛИЩЕ ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА „МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ"

ЗА УЧЕБНАТА 2023/2024 ГОДИНА

Съгласно Заповед № РД- 09-5906 /28.12.2017 за въвеждането на “Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищно и училищно образование”, чл.259, ал.1 от ЗПУО и заседание на Педагогическия съвет с решение №27 /Протокол №12/12.09.2023г./ и Заповед № РД-08-824/ 12.09.2023 г. на Директора на училището

се сформира

**УЧИЛИЩЕН КООРДИНАЦИОНЕН СЪВЕТ ЗА СПРАВЯНЕ С ТОРМОЗА
И НАСИЛИЕТО В
СУ”СВ.СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЙ”С.КРУПНИК**

Състав на Училищен координационен съвет:

1. Председател: Диана Стефанова-зам.директор
- Членове:
2. Кирилка Коцева-психолог
3. Асен Андонов-учител
4. Мариета Тошева-учител
5. Галя Лазарова -председател на Обществения съвет
6. Весела Тулавичарова -медицинска сестра на училището
7. Кристиян Гогов-ученик

I. Предмет

Проучване и подпомагане на психическото развитие и здраве на децата и юношите в системата на средното образование чрез превантивни мерки и сътрудничество по прилагането на механизъм за противодействие на училищния тормоз между учениците в училище.

II. Цел

Разработване и прилагане на цялостен училищен подход, прилагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда.

III. Задачи

1. Разработване и прилагане на превантивни дейности за предотвратяване на тормоза в училище.
2. Разработване на защитна мрежа за интервенция при случаи на тормоз в училище

IV.ДЕЙНОСТИ

I. Превантивни дейности за предотвратяване на тормоза в училище

1. Сформиране на училищен Координационен съвет със заповед на директора на училището.

Срок: до 15.09.2023 г.

Отг. ПС

2. Запознаване на педагогическия и непедагогическия персонал с Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищно и училищно образование

Срок: м. септември 2023 г.

3. Запознаване на учениците и родителите с формите на насилие и с Механизма за противодействие на училищния тормоз между учениците в училище и необходимостта от предотвратяването му.

Срок: м. октомври 2023 г.

4. Оценка на проблема през мнението на учениците/учителите/родителите – с помощта на стандартизиран въпросник.

Срок :м. октомври 2023 г.

Отг. Психолог

5. Анализ на проявите на училищен тормоз и наличните правила и решения за справяне с него – честота на булинг (многократни и прекомерни негативни действия над едно лице от страна на друго (други) лице, форми, резултати, последствия, налични и липсващи правила.

Срок: януари 2024 г.

Отг. Психолог

6. Включване в обучения за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти за справяне с училищния тормоз съгласно План за квалификационна дейност за СУ”Св.св.Кирил и Методий”-с.Крупник.

Срок:постоянен

Отг.Директор

7. Оптимизиране на системата за наблюдение и контрол/охрана, видеонаблюдение и дежурства на учители/ в зависимост от резултатите от оценката на проблема./

(Рискови места за чести агресивни прояви са междучасията, вътрешните коридори без видео наблюдение, санитарните помещения, обедното време след приключване на учебните часове и извозването на учениците.)

Срок: постоянен

Отг. Екип на училището

8. Разработване на процедури за реагиране в ситуации на тормоз.

Срок: м. септември 2023 г.

Отг.УКС

9. Запознаване на учители, ученици и родители с процедурите за реагиране в ситуации на тормоз.

Срок:постоянен

Отг. класните ръководители в ДЧК и УКС

10. Изработване и разпространение на информационно-образователни материали, съобразени с различните възрастови групи и свързани с:

а) превенция на тормоза;

б) правата и задълженията на учениците.

Срок:постоянен

Отг. УКС

11. Предоставяне на информационни материали-постери, плакати, предназначени за популяризиране сред учениците на Национална телефонна линия 116 111. Оповестяване на телефонната линия на видно място в училище и публикуване в сайта на училището.

Срок: постоянен

Отг. УКС

12. Запознаване на учениците с аспектите на насилието и начините за справяне с него.

Срок: постоянен

Отг. кл. ръководители и психолог

13. Провеждане на индивидуални консултации с ученици, понасящи или извършващи ситуации на тормоз.

Срок: постоянен

Отг. кл. ръководители, учители ЦДО и психолог.

14. Набиране на данни и анализ на профила на ученика, използващ булинг.

Срок: постоянен

Отг. кл. ръководители, психолог

II. Дейности по разработване и въвеждане на защитна мрежа

1. Разработване и приемане на правила и процедури за работа с:

1.1. ученик, жертва на тормоз;

1.2. ученик, упражнил тормоз;

1.3. ученици, които помагат и подкрепят тормоза;

1.4. ученици наблюдатели.

Срок: септември 2023 г.

Отг. УКС

2. Разработване и приемане на правила и процедури за регистриране на ситуации на тормоз, насочване към други служби и обмен на информация с други учебни заведения.

Срок: постоянен

Отг. УКС

3. Взаимодействие и решаване на конфликти между ученици, учители, родители и училищно ръководство.

Срок: постоянен

Отг. кл. ръководители, учители ЦДО, психолог, УКС

4. Водене на дневник за регистриране на ситуации на тормоз в училището. Дневникът да включва описание на ситуацията, вида тормоз, участници, наблюдатели, предприети мерки.

Срок: постоянен

Отг. УКС

5. Изготвяне на годишен отчет на Координационния съвет до директора на училището

Срок: м. юни /юли 2024г.

Отг. УКС

V.ОПРЕДЕЛЕНИЯ:

1.Дефиниция на инцидент: Инцидент е всяко травматично събитие за дете, вследствие на което е наличен риск от увреждане на неговото физическо и/или психическо здраве.

2.Дефиниция за тормоз: Тормозът е форма на насилие, която се определя като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група.

Това е:

- Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- Извършва се от позицията на силата;
- Повтаря се многократно във времето

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

- **Физически тормоз** - блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;
- **Вербален тормоз** - подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;
- **Психичен тормоз** - подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;
- **Социален тормоз** - избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране

Тормозът може да бъде **реален** или **виртуален**.

Основните признаци:

- обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронна поща, Skype или Facebook;

- разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават;

- снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видео в интернет или други канали без негово съгласие, на слухове, клюки и заплахи в социалните мрежи, крадене на самоличност и др.

3. Дефиниция за дете в риск, по смисъла на т. 11 от §1 на Допълнителните разпоредби на Закона за закрила на детето е:

а) чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;

б) което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството му;

в) за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;

г) което страда от увреждания, както и от труднолечими заболявания, констатирани от специалист;

д) за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

VI. ДЕФИНИРАНЕ НА ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ЗАЩИТНАТА МРЕЖА

Под защитна мрежа разбираме превенция на насилническо поведение, когато всеки поема своята част от общата отговорност; поставянето на ясни граници и изграждането на ценности, правила и процедури, които да не допускат тормоз. Изграждането на защитна мрежа предвижда дейности на няколко нива:

а/ на ниво клас – постигане на разбиране от децата какво точно е тормоз, до какво води това поведение и как се чувстват различните „участници“.

В час на класа, се обсъждат и дискутират взаимоотношенията:

- ученици – учител → целта ни е учениците да осъзнаят, че говоренето в час е форма на тормоз към учителя;

Дискутиране на конкретни казуси на тормоз в класната стая, в коридора, по Интернет и др., договаряне какво ще се прави, ако се нарушат правилата и ценностите на класа – дискутиране и приемане на новите понятия „дисциплиниране“ и „възстановяване на щета“.

- учител – ученици → важно е учителите да се отнасят с уважение към децата / да се обръщат към тях по име, да ги изслушват търпеливо, да не ги обиждат/.

Заради отношението на учителя може да бъде саботиран часа или учениците да внимават, макар и да нямат особен интерес към предмета. Симптомите на психическия тормоз в отношението на възрастните към децата /родители, учители/ се проявяват като безразличие и равнодушие, враждебност, злоупотреба с власт над тях, дистанциране от тях и неразбиране, свръхконтрол.

б/ на ниво училище – избор на УКС, който включва: /психолог, зам.директор, учители, родители и ученици/ и следи за прилагането на политиката, огласяването ѝ в медиите, инициира дискусии в училище.

в/ дейности с родители – отношенията родители – учители комуникацията е насочена към взаимна оценка на работата, с временни елементи на сътрудничество. На родителските срещи да се обсъждат казуси, свързани с тормоза, да се научат родителите как да регистрират поведение на тормоз и насилие, как да комуникират с децата си без скрита агресия.

VII. ПРОЦЕДУРА ПРИ УСТАНОВЕН УЧИЛИЩЕН ТОРМОЗ В СУ"СВ.СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЙ"С.КРУПНИК

Трябва да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. По-голямата част от ситуациите на тормоз следва да бъдат овладени от учителите, а някои от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка.

ДЕЙСТВИЯ ЗА ПРЕКРАТЯВАНЕ НА НАСИЛИЕТО ИЛИ ТРАВМАТИЧНО СЪБИТИЕ:

Първа стъпка: Прекратяване проявата на насилие или друго травматично събитие:

1.Задължение на всеки служител в СУ"Св. св. Кирил и Методий" с. Крупник, свидетел на случилото се или уведомен за него е да се намеси незабавно, за да преустанови проявата на насилие или друго травматично събитие. Страните, участници трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно .

2.Приоритетна грижа за здравето на всички ученици, участници в инцидента или насилието.

2.1 В случай, че инцидентът е свързан с физическа опасност за живота и здравето на ученика служителят, свидетел на случилото се или уведомен за него, **сигнализира незабавно медицинското лице в училище**, за установяване нуждата от намеса на Бърза неотложна медицинска помощ. /Медицинското лице извършва преглед и сигнализира Бърза помощ, при нужда, след което описва състоянието, интервенцията и причината за нея в медицинския журнал/.

2.2 За ситуации на **II ниво от класификацията в Механизма се уведомява класният ръководител и УКС** , а при ситуации на **III ниво незабавно директор или заместник -директор**. Директорът уведомява началника на РУО/до 2 часа след настъпване на инцидента/, ОЗД. Ако инцидента е свързан с нанесени сериозни физически травми , незабавно се уведомяват и органите на реда-РПУ, дежурен инспектор, ДПС.

Класният ръководител или дежурен член на ръководството уведомяват **родителите /настойниците, попечителите, други лица, при които детето е настанено като мярка за закрила на детето/- на учениците – пострадали от насилие или инцидент и тези, които са упражнили такъв.**

➤ Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това следва да се случи на по-късен етап.

Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение.

Втора стъпка: Реакции спрямо детето, което е упражнило тормоз:

➤ Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата. Той се прилага от класния ръководител или психолога. Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор с детето. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан. Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово решение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза.

Важно е класният ръководител да изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете. След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка.

Трета стъпка: Реакции спрямо дете, което е обект на тормоз:

Работата с деца, които са обект на тормоз, е насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

- Класният ръководител говори с детето, по възможност още същия ден, за да разбере какво точно се е случило; Подчертава се поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
- Класният ръководител наблюдава детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост, отново разговаря с него.

Четвърта стъпка: Реакции спрямо наблюдателите:

➤ Класният ръководител изтъква тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;

➤ Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо тормозеното дете.

3. Регистриране на ситуации на тормоз:

3.1 След като са извършени първите неотложни действия по опазване на живота и здравето на пострадали ученици, психологът регистрира случая в специален дневник, съхраняващ се в кабинета му. Регистрират се случаи на тормоз за ситуации на II и III ниво от класификацията в Механизма за противодействие на училищния тормоз и се предприема работа по случай.

3.2. Регистърът съдържа следните реквизити: „дата“, „кратко описание на всяка ситуация“, „участници“, „клас“, „предприети мерки“, „подпис“. Този регистър се съхранява на достъпно място в кабинета на психолога. Класните ръководители следят вписаните в регистъра случаи и предприемат съответни мерки като взаимодействат с родителя на ученика, с учители и с психолог.

4.Класният ръководител съвместно с УКС извършват проверка по случай и се съставя протокол.

5.След изясняване на случая класният ръководител задейства процедура по налагане санкция по ЗПУО, Наредба№10 от 01.09.2016г. за организация на дейностите в училищното образование и ПДУ, за което уведомява родителите.

6.Извършват се последващи действия-налагане на санкция или мярка по ЗПУО, Наредба №10 от 01.09.2016г. за организация на дейностите в училищното образование и ПДУ, тематични часове на класа съвместно с психолог, беседи и разговори с родители.

7.УКС планира и реализира дейности с възпитателна функция спрямо ученика/учениците, иницирал/и и/или извършил/и физическа саморазправа.

8. УКС съвместно с директора насочват родителите и учениците към други служби и/или услуги. В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие, Координационният съвет предлага на директора да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето” по местоживеее или подходящата институция, според ситуацията и индивидуалния случай.

9.УКС извършва мониторинг на предприетите мерки и действия.

Забележка: План за работа на училищния координационен съвет за справяне с тормоза и насилието в училище подлежи на корекция, в зависимост от евентуалните промени, които могат да настъпят през учебната 2023/2024 година.

Приложение:1

Междуинституционален механизъм , приет с [Решение №373 от 05.07.2017 г.](#) на МС за създаване на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст

Практически насоки за действията, които учители и ученици трябва да предприемат в случай на инцидент, на насилие и в други критични ситуации

Определения:

Дефиниция на инцидент: Инцидент е всяко травматично събитие за дете, вследствие на което е наличен риск от увреждане на неговото физическо и/или психическо здраве.

Видове насилие: физическо, психическо, сексуално.

Дете в риск, по смисъла на т. 11 от §1 на Допълнителните разпоредби на Закона за закрила на детето е:

- а) чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;
- б) което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството му;
- в) за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;
- г) което страда от увреждания, както и от труднолечими заболявания, констатирани от специалист;
- д) за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

Задължение за съдействие по чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето:

Това задължение има всеки, на когото стане известно, че дете се нуждае от закрила, като това лице е длъжно незабавно да уведоми дирекция "Социално подпомагане", Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, т.е. достатъчно е алтернативното уведомяване и на една от тези институции. Това задължение има и всяко

лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна.

Съгласно разпоредбите на Закона за закрила на детето, при постъпване на сигнал в Държавната агенция за закрила на детето, че дете се нуждае от закрила, председателят ѝ го препраща незабавно в отдел "Закрила на детето" в дирекция "Социално подпомагане" по настоящ адрес на детето за извършване на социално проучване и предприемане на мерки за закрила.

Действия на образователната институция при инцидент или проява на насилие между ученици и върху ученици

1. Действия за **прекратяване на насилието** или трагичното събитие:

1.1. Служителят на образователната институция, свидетел на случилото се или уведомен за него, се намесва незабавно, за да преустанови проявата на насилие или друго трагично събитие.

2. **Приоритетна грижа за здравето** на всички ученици, участници в инцидента или насилието.

2.1. Служителят на образователната институция, свидетел на случилото се или уведомен за него, **сигнализира незабавно медицинското лице в училище**, за установяване нуждата от намеса на Бърза неотложна медицинска помощ. /Медицинското лице извършва преглед и сигнализира Бърза помощ, при нужда, след което описва състоянието, интервенцията и причината за нея в медицинския журнал/.

3. **Незабавно се сигнализира** за случилото се:

3.1. **директорът** на образователната институция и **класният ръководител**;

3.2. **родителите /настойниците, попечителите, други лица, при които детето е настанено като мярка за закрила на детето/ на учениците** – пострадали от насилие или инцидент и тези, които са упражнили такъв.

3.3. **Дирекция „Социално подпомагане“ /ДСП/**. Компетентна да предприеме мерки за закрила е тази дирекция, която е по настоящ адрес на детето, това е адресът, на който детето пребивава. В случай на по-голяма оперативност и спешност може да се сигнализира дирекция „Социално подпомагане“ по местонахождение на училището по телефон, факс, електронна поща /данни за телефони, факс, електронна поща на дирекции „Социално подпомагане“ на територията на цялата страна са поместени на сайта на Агенцията за

социално подпомагане /www.asp.government.bg/. До 24 часа от случилото се, сигналът се подава и писмено до ДСП.

3.4. При невъзможност за осъществяване на контакт с дирекция „Социално подпомагане“ сигналът за инцидента и предприетите действия или за проявата на насилие може да се подаде на **Националната телефонна линия за деца 116 111 към Държавната агенция за закрила на детето**, която е с национално покритие, денонощна и безплатна. Сигнал може да бъде подаден до Държавната агенция за закрила на детето и устно на телефон /централа/ 02/933 90 10, 02/933 90 11, факс 02/980 24 15, по електронна поща на e-mail: sacr.government.bg, в звеното за административно обслужване – приемна, на адрес: гр. София, ул. „Триадица“ № 2. Данни за териториалните поделения на Държавната агенция за закрила на детето, до които може да се подаде сигнал, са налични на официалната електронна страница www.sacr.government.bg.

3.5. Органите на МВР /инспектор Детска педагогическа стая, оперативен работник/

4. **При нужда от Кризисна интервенция:** В случай на травматично /кризисно/ събитие, настъпило за група ученици, вследствие на участие или присъствие на инцидента или упражнено насилие, водещо до риск от увреждане на физическото или психическо здраве, е възможно да се сезира Държавната агенция за закрила на детето, с искане за провеждане на кризисна интервенция. Данни за телефони, факс и електронен адрес на Агенцията са налични в сайта на ДАЗД /посочени и в т. 3.4/. Кризисна интервенция може да се осъществи и от Министерството на образованието и науката – от психолози от Националната мобилна група за психологическа подкрепа, както и от психолози, работещи в социални услуги на територията на населеното място, в което е ситуирано училището, с активното действие и съдействие на дирекция „Социално подпомагане“, в качеството ѝ на орган за закрила на детето на местно ниво.

5. **Регистрация на инцидента или проявата на насилие:** В тези случаи от страна на училищното ръководство се предприемат приоритетни и спешни мерки в грижа за здравето на ученика/учениците и сигнализиране на заинтересованите страни – родители, директор на училище, дирекция „Социално подпомагане“, след което случаят **се регистрира в Регистър, създаден във връзка с Механизма за противодействие на училищния тормоз**. Обособява се досие, в което се прилагат писмените обяснения на служителите, очевидци на случилото се, опис на хронологично предприетите действия и постигнати резултати в опазване на физическото и психическо здраве на децата – участници в инцидента и/или проявата на насилие. В случай на насилие задължително се предприемат и

действия по разработения алгоритъм към Механизма за противодействие на училищния тормоз.

6. Допълнителни действия в случай на упражнено насилие върху ученик от страна на служител в образователната институция – директорът на образователната институция предприема незабавни действия за проверка на фактите и обстоятелствата по случая, след което изготвя доклад за резултатите, който представя на вниманието на началника на съответното регионално управление на образованието и на органите на МВР.

7. Екипно обсъждане на случая, с оглед превенция на инциденти и прояви на насилие – задължително случаите на инциденти и тормоз се обсъждат на заседание на екипа, създадан във връзка с Механизма за противодействие на училищния тормоз във всяка образователна институция, с участието на социални работници от отдела за закрила на детето към дирекция „Социално подпомагане“, за анализ на случилото се и причините, които са го породили, както и планиране на мерки и действия, изпълнението на които ще доведат до трайно намаляване на случаите на насилие между деца, ученици и върху тях, и до снижаване на броя на инцидентите.

8. Привличане на външни специализирани доставчици на услуги за подкрепа на екипа за справяне със създалата се ситуация и минимизиране на рисковете, както и предотвратяване на ескалиране на напрежението. Информация за доставчиците на социални услуги може да бъде получена от официалната електронна страница на ДАЗД /секция „Лицензиране“ – подменю „Регистри“ – „Регистър на издадените лицензи“, или на посочения в т. 3.4. телефон за връзка, както и от отделите за закрила на детето, за наличните социални услуги на територията на всяка община.